

ANKÉT A DOKUMENTÁCIÓ Néhány
IDŐSZERŰ KÉRDÉSÉRŐL.

Az UNESCO Végrehajtó Tanácsa 1956 májusában javasolta, hogy illetékes szervek a jövőben több figyelmet fordítsanak a bibliográfiában és dokumentációban tapasztalható, "f o r r a d a l m i t e c h n i k á n a k" nevezett fejlődésre. A tényleges tapasztalatok felméréséből született javaslat hosszulejáratu program összeállítását célozta. Ennek érdekében az UNESCO, a FID és egyéb nemzetközi szervek úgy döntöttek, hogy mindenekelőtt az érdeklődés felkeltésére van szükség. Ilymódon több elismert szakember megbízást kapott olyan tanulmányok elkészítésére, amelyek a dokumentáció új ismeretköz-
lő módszereit és eljárásait foglalják össze.^{x/}

A kérdés-komplexum megvizsgálásának szükségességét és aktualitását már egymagában is bizonyítja az a tény, hogy e tanulmányok elkészülte után a moszkvai dokumentációs intézmények és könyvtárak képviselői külön értekezleten vitatták meg a különböző szerzők által felvetett javaslatokat és tennivalókat.

A felvetett problémának magyarországi megvitatását az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja tette lehetővé, amikor a legfontosabb vonatkozó tanulmányokat lefordította és megjelentette a Könyvtári Figyelő 1959. évi 3-4. számában. Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár, az Országos Műszaki Könyvtár és az Orvostudományi Dokumentációs Központ kérésére a Könyvtári Figyelőben megjelent fordításokat később különlenyomatban is kiadták "A dokumentáció néhány időszerű kérdése" címen.

^{x/} COBLANS, H.: New methods and techniques for the communication of knowledge. UNESCO Bulletin for Libraries, 1957. szept. p. 154-175.

KYLE, R.: Current documentation topics and their relevance to social science literature. Revue de la Documentation, 1957. 3.sz. p. 107-117. stb.

Az OMK az említett cikkgyűjteményt kiosztotta érdekelt saját munkatársai között és megküldte a műszaki termelési könyvtári hálózat főfoglalkozású dokumentalistáinak és dokumentációs munkát végző könyvtárosainak, és egyúttal meghívta őket a kérdés-komplexum megbeszélésére. Az 1959. december 16-án megrendezett ankéton közel 190 dokumentalista és könyvtáros vett részt.

- x -

Balázs Sándor, az ankét vitavezetője bevezető előadásában vázolta a napirenden lévő kérdések problematikáját és a megoldásukhoz vezető utak irányát.

Az elmúlt években egyre több szó esik arról, hogy a dokumentáció szervezeti válságba került. Ennek okai:

A szakirodalom áradata. Viszonylagos teljességgel ma már a legszűkebb szakterület irodalmának a gyűjtése is ugyyszólván lehetetlen. A rendszeresen megjelenő dokumentum tömeg áttekintése a régi eszközökkel egyre nehezebbé válik.

A dokumentumok egy része /nemcsak mennyiségi okok miatt/ kicsuszik a dokumentációs feltárás alól. Bizonyos új "publikációk" felkutatása igen nagy akadályokba ütközik. /Pl. zártkörű vagy belső használatra készült kiadványok és kiadásra nem is kerülő tanulmányok, jelentések./

A gyorsaság egyre jelentősebb tényezővé válik. Sok dokumentum megjelenése időpontjában már részben vagy egészben elavulttá válik. Ez a veszély még fokozottabban fennáll a dokumentációs feltárás és terjesztés időpontjában.

Az érdeklődés specializálódik. Több lett a keresés és megnőtt a keresett témák sokszempontúsága, komplexitása.

A begyűjtött anyag tárolása egyre nagyobb problémát okoz.

A dokumentáció hézagos, még nem terjed ki az ismeretek, tudományok minden ágára. A társadalomtudományok pl. általában hátrányosabb helyzetben vannak, mint a műszaki- és természet-tudományok.

Mind ezek a problémák együttesen alkotják azt, amit ma a dokumentáció válságának szoktak nevezni. /Leküzdésük, megoldásuk ugyanis eddig területileg, időbelileg, mennyiségileg és minőségileg is csak részlegesen sikerült./

A dokumentációban uralkodó "káosz"-nak a megoldása két úton lehetséges:

a/ a hagyományos könyvtári és dokumentációs gyakorlat több szintű fejlesztésével;

Pl. nemzetközi kooperáció az irodalom áttekintésére; "birth control" - születésszabályozás a felesleges dokumentumok megjelenésének megállítására; a dokumentáció kiterjesztése eddig elhanyagolt tudományágakra; a nehezen hozzáférhető és nem publikált szakirodalmi "termékek" összegyűjtésének és feltárásának biztosítása stb.

b/ technikai eljárásokkal, a forradalmi technika felhasználásával, ugyancsak több szinten.

Ennek a megoldásnak elve, hogy gépek vegyék át a régen csak emberek által végzett feladatokat, s így küzdjék le a mennyiség, az idő és a komplexitás által támasztott nehézségeket. A dokumentációban ma már igen sokféle géppel dolgoznak /kivonatoló, válogató, visszakaresó, fordító és egyéb gépek és gépparkok/. Kapacitás szempontjából ezeket négy csoportra oszthatjuk: manuális, félautomata, automata és szuperautomata rendszerekre.

Minden új technikai eljárás alapproblémája a kódolás és a gépi berendezés. Mindmáig még nincs egyetlen általánosan bevált rendszer sem. Egyes területeken folytatnak eredményes kísérleteket mind a kódolásra és a gépek alkalmazására, mind a kettő összekapcsolására, de eddig még egyetlen rész megoldás sem bizonyult véglegesnek vagy általánosan átvehető mintának. Ennek ellenére a szovjet VINITI legújabb információs gépe és az amerikai Western Research University automatája reményt keltenek az irányban, hogy "a dokumentációs káoszról az automatizálás valamilyen formája jelenti az egyik legvalószínűbb kivezető utat".

Magyarországon is történtek már bizonyos lépések a fentiekben ismertetett nehézségek leküzdésére. Ma már egyre több műszaki könyvtár dolgozik mikrofilmmel s egy-kettő mikrokarddal is. Az alközpontok bevonásával a dokumentáció kiterjedt mennyiségileg és az új kiadványtipusok /pl. utijelentések stb./ bevonásával is. A hálózati oktatáson belül a könyvtárosok és dokumentalisták alapfoku ismereteket szereztek a dokumentáció gépesítésének egyes kérdéseiről. Új dokumentációs szolgáltatásokat vezettünk be - pl. témafigyelő szolgálat, témadokumentáció stb. Egy-két helyen folynak bizonyos lyukkártya alkalmazási kísérletek stb...

Ennek ellenére azonban még csak a kezdet kezdetén járunk. Melyek a legfontosabb teendők hazai vonatkozásban?

1. Az új dokumentációs eljárások széleskörű tudatosítása, ismertetése és népszerűsítése.

2. Az eredeti dokumentumok vagy egy részüknek helyettesítésével kapcsolatos ellenszenv leküzdése.

3. A dokumentáció bázisának kiszélesítése. /Mennyiségileg és kiadványtipusonként./

4. Távlati tervet kellene készíteni a magyarnyelvű műszaki cikkek dokumentációs feltárására. Biztosítani kellene, hogy minden megjelenő műszaki dokumentum eljusson egy központi helyre, és ott referátum készüljön róla.

5. Ki kell alakítani az egyes szakterületek egységes terminológiáját.

6. Alapfoku gépesítési kísérletek az olvasók és érdeklődők szoktatására.

7. A kivonatok pontosságának fokozása.

8. A dokumentalisták és könyvtárosok ilyenirányú képzése, önképzése. Szükséges, hogy a jövőben fokozatosan megismerkedjünk matematikai, logikai, gépismereti kérdésekkel.

- x -

A vitában tizenhárman szólaltak fel. Kraus Béláné /Mélyépterv/ hangsúlyozta, hogy az automatizálás kérdései széles körben még utopisztikusnak tűnnek, éppen ezért elsősorban egy ilyenirányú terv összeállítására lenne szükség, amit be kellene építeni a könyvtárak öt éves tervébe. Vigh Gusztávné /Fémipari Kutató/ kiemelte, hogy a "békéhez hasonlóan a dokumentáció is oszthatatlan", s ennél fogva a magyar dokumentáció továbbfejlesztésére irányuló gépesítési és egyéb terveket is csak a hálózat egészét figyelembe véve lehet összeállítani. Németh Béla /Építésügyi Tájékoztatási Központ/ szerint az új ismeretközlő eljárások hazai ismertetése és megvitatása céljából külön dokumentációs lapra lenne szükség. A nemzetközi kooperáció szükségességét és lehetőségeit jól példázza az, hogy a KGST országok építésügyi tájékoztató intézetei legutóbb egyezményt kötöttek, amelynek értelmében 1960. január 1-től kölcsönösen megküldik egymásnak országaik építésügyi dokumentumait és dokumentációs kiadványait. Bencze Tiborné /Járműfejlesztési Int./ véleménye szerint az érdekelteket szervezetileg össze kellene kapcsolni a feladatok közös megoldása érdekében. Zircz Péter /Építésügyi Tájékoztatási Központ/ a következőkben foglalta össze észrevételeit: Kétségtől van fejlődés Magyarországon is. Ennek ellenére sok a tennivaló. Anyagi lehetőségeink korlátozottak. A technika gyors fejlődése viszont megköveteli, hogy lépést tartsunk az elért eredményekkel. Intézkedési terv összeállítására van szükség, és ennek egyik legfontosabb szempontja a gazdaságosság alapos vizsgálata. Meller Vilmos /ATUKI/ a dokumentáció és a gépi adatfeldolgozás közötti kapcsolatok kiépítését, alapos vizsgálatát javasolja. Nem tartja lehetetlennek egy nagykapacitású és drága gépi berendezés beszerzését sem, de ehhez előzőleg alaposan elemezni kell használatának lehetőségeit. Polzovics Iván /OMK/ a feltárás mellett a felhasználás problematikájára hívta fel a figyelmet. Hangsúlyozta, hogy az egész világon egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert a teljes tájékoztatást nyújtó dokumentációs kiadványok. Ismertette az OMK ezirányú terveit. Fejér István /OMK/ véleménye szerint a magyar dokumentációs szolgáltatások osztályozásánál az ETO jelzeteket és a tárgyszavakat együttesen kellene használni. Utalt az egységes szóhasználat és terminológia fontosságára.

- x -

Az ankét tanulsága szerint a felvetett problémák a magyar dokumentáció kapuit is döngetik. A kérdésekkel foglalkozni kell, s erre a legalkalmasabbnak látszik az a módszer, hogy központilag egy feladattervet állítsunk össze, és a megfelelő kísérletekhez, kutatásokhoz munkaközösségeket hozunk létre. Az OMK-nak és a magyar könyvtárügy felettes szerveinek e téren kezdeményező szerepet kell vállalniuk.

. + . + . + .

Balázs, S.: Conference on some actual problems of documentation.

Documentalists of the Hungarian Central Technical Library, of the research and planning institutes and factories have discussed the "new methods and techniques for the communication of knowledge" in the foreground of interest the world over.

The conference, based upon the studies of Coblans and Kyle, has also analyzed the questions facing Hungarian documentation and summarized the most important tasks in the following:

1. Popularization of new methods in documentation.
2. Overcoming the antipathy for the substitution of original documents.
3. Preparation of a long term program for the documentation of Hungarian documents.
4. Extension the base of documentation.
5. Development of a precise terminology in the various fields of science and technology.
6. Increasing the accuracy of abstracting.
7. Basic experiments on mechanization.
8. Training of documentalists and special librarians in the mechanization of documentation.
9. Establishment of a committee for studying these questions.

The conference, with S. Balázs in the chair, made many proposals and discussed the remarks of 13 speakers.
